

مطالعه تطبیقی

حقوق کودک

در اسلام و اسناد بین المللی

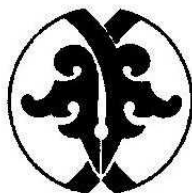
مؤلفان:

دکتر سعید محمد حسینی

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه آزاد تهران مرکزی

نسیم کثیری

کارشناس ارشد حقوق بین الملل

انتشارات امجد

سرشناسه	: حسینی، سیدمحمد،
عنوان و نام پدیدآور	: مطالعه تطبیقی حقوق کودک در اسلام و اسناد بین‌المللی / مولفان سیدمحمد حسینی، نسیم کثیری.
مشخصات نشر	: تهران: امجد، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۹ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۶۹-۴۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
بازداشت	: کتابنامه: ص. ۱۲۷.
موضوع	: حقوق کودک -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	: Children's rights -- Religious aspects -- Islam
موضوع	: حقوق کودک -- ایران
موضوع	: Children's rights -- Iran
موضوع	: حقوق کودک -- مطالعات تطبیقی
موضوع	: Children's rights -- Comparative studies
شناسه افزوده	: کثیری، نسیم،
رده بندی کنگره	: BP۲۵۳/۴
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۳۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۴۱۳۷۲۰
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

دفتر مرکزی امجد :

تهران، خیابان منیری جاوید، پلاک ۵۷، طبقه اول شمالی

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۱۱۹۳۱ - ۶۶۴۶۳۰۵۹

فروشگاه: خیابان منیری جاوید، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

مطالعه تطبیقی حقوق کودک در اسلام و اسناد بین‌المللی

مؤلفان:	دکتر سید محمد حسینی / نسیم کثیری
ناشر:	انتشارات امجد
چاپ اول:	آبان، ۱۴۰۰
تعداد:	۵۰۰ نسخه
شابک:	ISBN: 978 - 622- 7269- 41- 3 ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۷۲۶۹ - ۴۱ - ۳

حق چاپ محفوظ و منحصر «امجد» است.

فهرست مطالب

۹	مقدمه
	بخش اول: مطالعه تطبیقی حمایت از کودکان در حقوق بشردوستانه
۱۵	اسلامی و مقررات بشردوستانه بین‌المللی
۱۵	فصل اول: مبانی و مفاهیم
۱۵	مبحث اول: تعریف کودک از نظر لغوی و اصطلاحی
	گفتار اول: تعریف کودک از دیدگاه کنوانسیون حقوق کودک و
۱۷	نظام‌های حقوقی ایران، انگلیس و فرانسه
۱۹	بند اول: ایران
۲۲	بند دوم: انگلیس و فرانسه
	گفتار دوم: تعریف کودک در حقوق بین‌الملل مخاصمات مسلحانه
۲۲	و تعریف مفهوم حقوق
۲۴	بند اول: تعریف کودک در اسلام
۲۴	بند دوم: مفهوم حمایت و قربانی و فرد مورد حمایت
۴۲	مبحث دوم: کودک در حقوق بشردوستانه اسلامی
	گفتار اول: حمایت از کودک در حقوق بشردوستانه اسلامی و حمایت
۴۳	عام اسلام از کودکان در مخاصمات مسلحانه
۴۳	بند اول: حمایت از کودکان در جنگ از منظر قرآن کریم
	بند دوم: گفتار و سیره رسول اکرم و اقوال فقهای امامیه در زمینه
۴۵	حمایت از کودکان در جنگ
	بند سوم: احکام فقهی منع، شرکت و کشتن کودکان و
۵۳	غیرنظامیان در جنگ
	بند چهارم: ممنوعیت سربازگیری و شرکت مستقیم کودکان در
۵۵	جنگ و حق بازگشت کودک به خانواده
	گفتار دوم: حقوق کودک و مبارزات مسلحانه در جهان اسلام و
۵۷	مقررات حمایتی حقوق بشردوستانه بین‌المللی

بند اول: وضعیت کودکان و آثار جنگ بر آنان در افغانستان و عراق	۶۰
بند دوم: وضعیت کودکان و آثار جنگ بر آنان در سایر کشورهای اسلامی و تلاش سازمان همکاری اسلامی برای میثاق حقوق کودک	۶۵
فصل دوم: معرفی اسناد نظام حقوق بین الملل بشر و بشردوستانه و مقررات حمایتی در مقوله حمایت از کودک	۷۰
مبحث اول: کنفرانس ها و اسناد بین المللی در ارتباط با حقوق کودک در نظام حقوق بین الملل	۷۱
گفتار اول: کنفرانس ها	۷۱
گفتار دوم: اجلاس ها و اسناد بین المللی	۷۴
مبحث دوم: حقوق کودک در اسناد حقوق بشری	۷۶
گفتار اول: حقوق کودک در اسناد بین المللی عام	۷۷
گفتار دوم: حقوق کودک در اسناد بین المللی خاص	۷۹
بخش دوم: انواع مقررات حمایتی کودکان از دیدگاه حقوق بشردوستانه	۸۳
فصل اول: مقررات حمایتی عام از کودکان در طول مخاصمات مسلحانه	۸۳
مبحث اول: ضرورت احترام و حمایت از کودکان متاثر از مخاصمات مسلحانه	۸۶
گفتار اول: کمک رسانی بشردوستانه و اعطای آزادی عبور محموله های غذایی و دارویی برای کودکان	۸۹
گفتار دوم: انتقال کودکان در طول مخاصمات مسلحانه	۹۲
مبحث دوم: مقررات حمایتی خاص از کودکان در طول مخاصمات مسلحانه	۹۶
گفتار اول: قواعد اعمال رفتار با کودکان متاثر از مخاصمات مسلحانه در سرزمینهای اشغالی	۹۶
گفتار دوم: ممنوعیت کار اجباری کودکان و خدمت کودکان در نیروهای مسلح دولت اشغالگر	۹۸

فهرست مطالب □ ۷

فصل دوم: ممنوعیت استخدام و به کارگیری کودکان در مخاصمات	
مسلحانه	۹۹
مبحث اول: مفهوم کودک سرباز و اسناد بین‌المللی حمایت از کودکان	
در مخاصمات مسلحانه	۱۰۴
گفتار اول: دیوان بین‌المللی کیفری و مجازات ناقضان جرایم جنگی	
علیه کودکان	۱۱۶
گفتار دوم: دیوان بین‌المللی کیفری	۱۱۷
نتیجه گیری و پیشنهادات	۱۲۱
نتیجه گیری	۱۲۱
پیشنهادهات	۱۲۵
منابع و مأخذ	۱۲۷

مقدمه

قرآن کریم و سیره نبوی بر حمایت از کودکان در شرایط مخاصمات مسلحانه تأکید دارند؛ لذا فقهای امامیه بر ضرورت حمایت از کودکان در جنگ اتفاق نظر دارند. مع الوصف برخی از آنها مشارکت کودکان در جنگ را عامل لغو حمایت و مصونیت می‌دانند و مورد شناسائی قرار داده‌اند. در مقابل، "لا یقاتل غیر مقاتل" حمایت مشروط به عدم شرکت کودکان در جنگ را در قالب قاعده فقهی عده‌ای دیگر، کشتن کودکان را تنها در شرایط اضطراری، یعنی شرایطی که دشمن آنها را برای مصونیت نیروها و امکانات مهم خود سیر قرار داده باشد و نیز شرایط ضرورت، یعنی شرایطی که دشمن در پناه کودکان به تمهید حمله می‌درد نموده و پیروزی سپاه اسلام برآن متوقف باشد، جایز می‌دانند. در غیر این صورت، کودکان از حمایت و مصونیت کامل برخوردارند با امعان نظر در اطلاق روایات منع قتل کودکان از نبی اکرم، درمی‌یابیم که حتی در صورت معاونت کودکان در جنگ، قتل آنها جایز نیست و موارد نادر اضطرار و ضرورت، استثنای بر اصل تلقی می‌گردد. حقوق بشردوستانه بین‌المللی نیز در کنوانسیون چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی و دیگر اسناد بین‌المللی، حمایت از کودکان را به اشکال متفاوت مورد پذیرش قرار داده است. بنابراین حقوق بشردوستانه اسلامی و حقوق بشردوستانه بین‌المللی و کنوانسیون حقوق کودک دارای اشتراکاتی بوده و حمایت از کودک را به عنوان یک اصل مسلم حقوقی مورد پذیرش و تأکید قرار داده‌اند.^۱

در حقوق اسلام، کودک کسی است که به سن بلوغ شرعی نرسیده باشد. بلوغ شرعی، رسیدن به رشد طبیعی یا به پانزده سال قمری برای پسران و رسیدن به نه

۱. کنعانی، محمدطاهر و همکاران، ۱۳۸۵، ص ۵۴.

سال قمری برای دختران است و در کنوانسیون حقوق کودک، کودک کسی است که به سن هجده نرسیده باشد. کودک به جهت عدم رشد کافی جسمی، فکری و روانی در معرض آسیب پذیری قرار دارد؛ بدین جهت حمایت از کودک در همه حال یک ضرورت اجتناب ناپذیر تلقی می‌گردد؛ به نحوی که امروزه از اصول مسلم حقوقی به شمار می‌آید. جنگ از جمله حوادث ناگواری است که کودکان بیش از دیگر اقشار، در آن آسیب می‌بینند.^۱ حقوق بین الملل بشر دوستانه تاریخی ترین و قدیمی ترین بخش حقوق بین الملل است بنابراین شکل گیری آن به صورت امروزی متأثر از وقایع و رویدادهای تاریخی است. بدنبال پیدایش جوامع اولیه و شکل گیری روابط دوستانه میان آنها، روابط خصمانه نیز به دلیل تبعیض و بی‌عدالتی و استقلال طلبی ملت‌ها موجودیت پیدا کرد. جنگ بارزترین نمونه روابط خصمانه است. قواعد و مقررات انسان دوستانه در ابتدایی ترین جنگ‌ها، البته نه به شکل امروزی آن، رعایت می‌شده است. برای مثال در یونان و ایران باستان مقرراتی راجع به رفتار با اسیران جنگی و احترام به آنها، ایمنی غیررزمندگان، تکریم تسلیم شدگان، حرمت اماکن مقدس و... دیده می‌شود. پایبندی قواعد و رفتار انسان دوستانه و رعایت آنها در زمان درگیریهای مسلحانه، برخاسته و نشأت گرفته از تمدن‌ها، فرهنگ‌ها و عقاید و مذاهب ملل مختلف جهان می‌باشد. به یقین می‌توان گفت که در این زمینه بیشترین قوانین و مقررات مشترک میان ملت‌ها وجود دارد و این مسئله بسبب رعایت قواعد و مقررات انسان دوستانه در هنگام مخاصمات مسلحانه می‌گردد. لازم به یادآوری است که در این عرصه، نظام حقوقی اسلام بیش از سایر نظام‌های حقوقی جهان، قواعد بشر دوستانه را به جوامع بشری در راستای حرمت و پاسداشت انسان و انسانیت عرضه نموده است.^۲

باید اذعان داشت که حقوق بشر دوستانه بخشی از حقوق بین‌الملل است که در هنگام مخاصمات مسلحانه بر روابط بین‌المللی دولت‌ها و عملکرد نیروهای نظامی حاکم می‌شود. هدف اصلی حقوق بین‌الملل بشردوستانه که در قالب معاهدات و اسناد بین‌المللی آمده است، حمایت از حیات، سلامت و کرامت غیرنظامیان و رزمندگانی که صحنه درگیری را ترک کرده اند، می‌باشد. همچنین حقوق بین‌الملل بشردوستانه

۱. نقیبی، سید ابوالقاسم، ۱۳۹۲، مجله دین و قانون، شماره ۱، ص ۵۶.

۲. محقق داماد، مصطفی، حقوق بشردوستانه بین‌المللی، رهیافت اسلامی، ۱۳۸۳، ص ۷۸.